

หลักสูตรการเรียนการสอนบัลเล่ต์ในค่านิยมปัจจุบันของสังคมไทย

Ballet Curriculum in current view of Modern Society in Thailand

ภัชกรชา แก้วพลอย¹

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงโดยรับเอารูปแบบวัฒนธรรมตะวันตก เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต เป็นเหตุให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองเกิดมีการแข่งขันและข้อจำกัดหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดำเนินชีวิต การสร้างความเป็นปัจเจกบุคคลหรือการเลือกอาชีพ เป็นต้น บัลเล่ต์เป็นรูปแบบนาฏศิลป์ตะวันตกประเภทหนึ่ง ที่เป็นที่ยอมรับและแพร่หลายในสังคมเมืองขนาดใหญ่ทั่วโลก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าค่านิยม อาชีพ ทักษะคติหลากหลายมิติเกี่ยวกับศาสตร์แขนงนี้

ปัจจุบันพบว่ามีผู้นำหลักสูตรการเรียนการสอนบัลเล่ต์จากต่างประเทศหลากหลายหลักสูตรมาใช้ในการเรียนการสอน และการสอบวัดประเมินผลตามสถานศึกษาต่างๆทั่วประเทศไทย เช่น หลักสูตรคอมมอนเวลท์ โซไซตี้ ออฟ ทีชเชอร์ ออฟ แดนซิง (C.S.T.D.) หลักสูตร ออสเตรเลียน ทีชเชอร์ ออฟ แดนซิง (A.T.O.D) หลักสูตร รัสเซีย บัลเล่ต์ โซไซตี้ (R.B.S) หลักสูตร ดิ ออสเตรเลียน แดนซ์ แอโซซิเอชัน (A.D.A) หลักสูตรบัลเล่ต์ในระดับมหาวิทยาลัย แต่ที่แพร่หลายมายาวนานที่สุดเป็นหลักสูตร โรยัล อคาเดมี ออฟ แดนซ์ (R.A.D) จากประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นเสมือนแม่แบบการเรียนการสอนบัลเล่ต์ของไทยตามมาตรฐานสากล และได้รับความนิยมมากขึ้นในผู้ปกครองชาวไทย

ถึงแม้ว่าหลักสูตรบัลเล่ต์ที่นิยมสอนอย่างแพร่หลายในประเทศไทยนั้นจะมีมาตรฐานระดับสากลทั้งในด้านการพัฒนาสมรรถภาพทางร่างกาย เทคนิคการเต้นรำ ทักษะด้านดนตรีและทักษะด้านการแสดงที่สามารถต่อยอดถึงระดับอาชีพตลอดจนสามารถผลิตนักเต้นที่มีคุณภาพต่อสังคมไทยได้ โดยจะเห็นได้ว่าในประเทศไทยนั้น มีผู้เรียนที่จบหลักสูตรบัลเล่ต์ระดับอาชีพหลายคน หากแต่ในเมืองไทยนั้นยังไม่มีคณะบัลเล่ต์ระดับอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนอย่างแท้จริง จึงเป็นผลให้การพัฒนาขีดความสามารถในอาชีพการเป็นนักแสดงต้องถูกตัดทอนลงไป ศิลปะการเต้นบัลเล่ต์ก็อาจถูกจำกัดอยู่แค่วงการศึกษาริหรือถูกนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอนในรูปแบบอื่น ๆ

บทความชิ้นนี้นำเสนอค่านิยมของการเรียนการสอนบัลเล่ต์ในประเทศไทย ผู้อ่านจะได้ องค์ความรู้ ประวัติ พัฒนาการการเรียนการสอนบัลเล่ต์ในประเทศไทย อีกทั้งมุมมองข้อเสนอแนะในการพัฒนาศิลปะแขนงนี้ในอนาคต ซึ่งสามารถนำไปเปรียบเทียบหรืออ้างอิงถึงศาสตร์ทางการเรียนการสอนและการแสดงแขนงอื่นได้

คำสำคัญ: หลักสูตรการเรียนการสอน/ บัลเล่ต์/ ค่านิยม

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

In the modern day, Thai social has been changed by absorbing the western culture, Because of this reason, the urban people are living under competitive and limited condition, in terms of being individual, choose the career path, etc. Ballet is one of the western dance style that has been accepted and popular in the urban social around the world, likewise, there are varies value, career and attitude about this academic.

In Present ,We have found a lot of the International ballet curriculums which has been teaching in thailand such as The Commonwealth Society of Teachers of Dancing (C.S.T.D), The Australian Teachers of Dancing (A.T.O.D) The Russian Ballet Society (R.B.S) The Australian Dance Association (A.D.A) and Ballet curriculums in Universities.

Most of the ballet academy in Thailand focus on teaching with The Royal Academy of Dance curriculum from England (R.A.D) which is the international standard model, such as physical development, Learning art, music and performing art, and the sociability, and it has been more popular among the Thai parents.

Even though, The Ballet curriculum in Thailand has been focused in professional training and most of quality dancers in Thailand has been trained by this curriculum. Although, but there is not any professional dance company which is supported by government and private firm which cause the reduction of the dancer capability, would probably be restricted in the educational system only or It also has been implemented to other courses or subjects.

This article provide the values of learning and teaching ballet, Ballet curriculum in Thailand, including the knowledge, background, evolution of learning and teaching ballet in Thailand. Also the aspect or comments in order to develop this art in the future which can be compare or refer to the other performing arts.

Keywords: Curriculum; Ballet; Current View

ค่านิยมทางวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนบัลเล่ต์ในประเทศไทย

ค่านิยมทางวัฒนธรรมของประเทศไทยได้เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ เมื่อเทียบกับสมัยก่อนที่ค่านิยมของคนไทยในช่วงก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จะเน้นค่านิยมทางวัฒนธรรมที่รักสนุกอย่างชัดเจน เช่นการจัดงานบุญงานกุศล งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ที่ต่างเน้นการจัดงานอย่างฟุ่มเฟือย เพื่อเน้นความมีหน้ามีตา ความสะดวกสบายต่าง ๆ (วิเชียร รักการ, 2529) ดังนั้นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมรักสนุกที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นก็คือ คนไทยมักจะไม่ค่อยแข่งขัน ไม่อดทนหรือรีบเร่ง แต่ในปัจจุบันนี้ที่คนไทยได้ยอมรับวัฒนธรรมแบบตะวันตกเข้ามาไว้มาก ทำให้ค่านิยมด้านความรักสนุกได้ลดน้อยลงไปด้วย จะสังเกตได้ว่าคนไทยในเมืองใหญ่ ๆ มักจะใช้ชีวิตแบบเร่งรีบ ขยันขันแข็ง อดทน อดออมมากขึ้น ตลอดจนการแข่งขันทางการศึกษาด้านการศึกษา

ในสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันในทุก ๆ ด้าน จึงส่งผลให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเฉพาะดังเช่น การเรียนทางด้านดนตรี ภาษา ศิลปะ และกีฬา กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นในการนำความรู้ความสามารถไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน สร้างพัฒนาการที่ดีทางด้านอารมณ์และจิตใจ ที่ส่งเสริมให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่มักเชื่อว่าบุคคลที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง นั้นจะเป็นผู้ที่ได้เปรียบกว่าบุคคลอื่น (ขวัญแก้ว ประสานพานิช และ ศิราภรณ์ ทับสายทอง, 2555) ด้วยค่านิยมปัจจุบันนั้น ทำให้ผู้ปกครองได้เกิดการตัดสินใจที่จะผลักดันให้ลูกหลาน เข้ารับการศึกษาในสถาบันที่มีการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กับการเรียนวิชาการ ด้วยจุดประสงค์เพื่อต้องการให้ลูกหลานได้ออกกำลังกาย เกิดความสนุกสนาน มีพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ อารมณ์ สมาธิและสติปัญญา เพื่อที่จะให้ลูกหลานเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ อาจจะเห็นได้จากการที่ผู้ปกครองนำลูกหลานตั้งแต่อายุ 3- 5 ปี ขึ้นไป เข้าเรียนในสถาบันที่เปิดสอนดนตรี ภาษา ศิลปะ กีฬา ตลอดจนการเรียนบัลเล่ต์ที่เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของเด็กผู้หญิง ซึ่งเป็นหนึ่งในค่านิยมสำหรับการศึกษาที่นอกเหนือจากวิชาสามัญ

ค่านิยมของการเรียนบัลเล่ต์ในสมัยอดีตของสังคมโลกตะวันตกนั้นเริ่มตั้งแต่สมัยยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) และพัฒนาขึ้นในช่วงยุคศตวรรษที่ 15-17 โดยเริ่มที่ประเทศอิตาลีเป็นครั้งแรก การเรียนบัลเล่ต์สมัยนั้นเกิดขึ้นสำหรับสังคมชั้นสูงที่มีฐานะร่ำรวย โดยว่าจ้างครูสอนเต้นรำให้แก่บุตรหลานเพื่อสำหรับการออกงานสังคมและเป็นการแสดงถึงอำนาจบารมีของตระกูลในอีกนัยยะหนึ่งด้วย (ศิริมงคล นาฏยกุล, 2557: 6-7)

จากการเรียนบัลเล่ต์ของสังคมชั้นสูงในประเทศอิตาลี สู่การพัฒนาอย่างสูงสุดในราชสำนักฝรั่งเศส โดยการพัฒนาปรับปรุงท่าเต้นรำ เขียนตำราและก่อตั้งโรงเรียนบัลเล่ต์แห่งแรกของโลกขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1661 โดยใช้ชื่อว่า อะคาเดมิ รอยัล เดอ ลา ดองซ์ (Académie Royale de la Danse) ซึ่งถือว่าเป็นการวางรากฐานการเรียนการสอนบัลเล่ต์ต้นแบบขึ้น ด้วยเหตุนี้ศิลปะการเต้นบัลเล่ต์จึงแพร่หลายกลับสู่สังคมชั้นสูงอีกครั้ง ตลอดจนสามัญชนเองก็มีโอกาสที่จะเข้าถึงศิลปะการเต้นรำขั้นสูงนี้ และสมัครเข้าเรียนอย่างจริงจังมากขึ้น จนเกิดนักเต้นบัลเล่ต์อาชีพขึ้นในระยะเวลาต่อมา

ซึ่งประโยชน์ของการเรียนบัลเล่ต์ที่นอกเหนือจากการเต้นรำที่สวยงามแล้วนั้น การเต้นรำถือว่เป็นการออกกำลังกายประเภทหนึ่ง ตามที่คาร์โล บลาซิส (Carlo Blasis) นักทฤษฎีบัลเล่ต์ที่มีชื่อเสียงได้กล่าวไว้ว่า ประโยชน์ของการเต้นรำ นอกเหนือไปจากความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้ว ยังสามารถทำให้ร่างกายแข็งแรง แม้ในผู้หญิงที่อายุถึง 70 ปี หากได้เต้นรำอย่างสม่ำเสมอจะสามารถมีร่างกายที่แข็งแรงกว่าคนวัยเดียวกัน อีกทั้งมีเรื่องเล่าด้วยว่ามนุษย์ในยุคโบราณยังค้นพบว่าในขณะกำลังเดินเรืออยู่ท่ามกลางมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ไพศาลอยู่นั้น กับต้นคูกนักเดินเรือผู้มีชื่อเสียงซึ่งพวกเรารู้จักกันดี ได้ออกคำสั่งให้ลูกเรือเดินฮอนไพพ์ (Hornpipe) ในยามว่างเพื่อสุขภาพพลานามัยที่ดี (นราพงษ์ จรัสศรี, 2548 : 3)

สำหรับการเรียนการสอนบัลเล่ต์ในประเทศไทย โดยหลักฐานนั้นเกิดขึ้นเมื่อหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง โดยชาวต่างชาติ มาตามสวัสดิ์ ธนบาล (ไม่ปรากฏสัญชาติ) ได้สมรสกับคนไทย และย้ายมาอยู่ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2477 ได้เปิดการเรียนการสอนบัลเล่ต์ขึ้นเป็นครั้งแรก ให้เป็นที่รู้จักกันในสังคมไทย เมื่อปี พ.ศ. 2481 ณ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ หรือวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ต่อมาได้มีการจัดวางรากฐานหลักสูตรขึ้นโดยมีนักบัลเล่ต์มืออาชีพ 2 คนได้แก่ มาตามโกติม ชาวเปอร์เซีย ได้ติดตามสามีเข้ามาในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2494 ได้เปิดสอนบัลเล่ต์ที่ซอย นายเลิศ ถนนสุขุมวิท ซอย 4 ซึ่งในเวลาต่อมาคุณหญิงเจนเวียฟ เลสปัน ยอล เดมอน นักเต้นบัลเล่ต์ชาวฝรั่งเศสเชื้อสายอเมริกัน ได้ติดตามสามีเข้ามาในประเทศไทย คือ มิสเตอร์ฟิลลิป เดมอน ผู้ซึ่งทำงานให้กับสถานทูตอเมริกันในประเทศไทย เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2497 ซึ่งคุณหญิงเจนเวียฟ เลสปันยอล เดมอน ได้มีโอกาสสอนบัลเล่ต์แทน หลักสูตรในช่วงนั้นเป็นรูปแบบของฝรั่งเศสโดยมีการผสมท่าทางในแบบของครูผู้สอนเอง เพื่อเน้นการสร้างสรรค์ผสมท่าทางในแต่ละครั้งโดยไม่เน้นการปฏิบัติท่าชุดซ้ำ ๆ ในแต่ละวัน ต่อมาการเรียนการสอนบัลเล่ต์ก็ได้รับการพัฒนาอีกครั้งโดยบุคคลากรผู้ทรงคุณวุฒิชาวไทย ซึ่งเป็นคนสำคัญสำหรับการเรียนการสอนบัลเล่ต์ดังเช่น ท่านผู้หญิงวราภรณ์ ปราโมช ณ อยุธยา หม่อมหลวงสุจิตรา วิศิษฎ์กุล และอาจารย์พรพิมล กันธารธรรม ทั้งสามท่านได้ศึกษาการเต้นบัลเล่ต์จนจบหลักสูตรโรยัล อคาเดมี ออฟ แดนซ์ ประเทศอังกฤษ และได้เปิดโรงเรียนบัลเล่ต์ของตนเองในเวลาต่อมา หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2509 ก็ได้มีการเปิดสาขานาฏศิลป์สากลที่วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ ช่วงแรกนั้นเป็นการทดลองในการเรียนการสอน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนอิสระ (Free Class) โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้ออกแบบท่าเต้นในแต่ละครั้งด้วยตนเอง โดยจะคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านทักษะของผู้เรียนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในแต่ละครั้งตลอดจนเพิ่มเติมทักษะการเต้นในระดับที่ยากขึ้นตามระยะเวลา ต่อมามิสซิส ซิลาห์ พาวิตต์ ได้เป็นผู้บุกเบิกการเรียนการสอนระบบของอังกฤษ (โรยัล อคาเดมี ออฟ แดนซ์) ตั้งแต่ขั้นต้น จนถึงขั้นสูงในปี พ.ศ. 2515 (สุพรรณิ บุญเพ็ง, 2543 : 2)

ค่านิยมของการเรียนการสอนบัลเล่ต์ในอดีตนั้นถูกมองว่าเป็นกิจกรรมของสังคมชั้นสูง ถึงแม้ว่าจะมีครูคนไทยที่ได้เปิดโรงเรียนและจัดการเรียนการสอนบัลเล่ต์ให้กับชนชั้นอื่น ๆ แต่ด้วยภาพลักษณ์ของสังคมของโรงเรียนบัลเล่ต์ ค่าใช้จ่าย ยังเหมาะสมกับฐานะคนชั้นสูงและคนชั้นกลางบางกลุ่ม นอกจากนี้แล้ว ภาพลักษณ์ของบัลเล่ต์นั้นก็ถูกมองว่าเป็นศาสตร์ที่ส่งเสริมบุคลิกภาพของผู้หญิงที่พึงปรารถนา ทำให้การเรียนการสอนบัลเล่ต์กลายเป็นกิจกรรมของผู้หญิงโดยเฉพาะ บางกลุ่มนั้นไม่ได้ส่งเสริมการเรียนบัลเล่ต์

มากนัก เพราะผู้คนต่างเชื่อว่าการเต้นรำเป็นเพียงงานอดิเรก เพื่อเป็นกิจกรรมยามว่างเท่านั้น ผู้ปกครองบางรายอาจมีความเชื่อผิด ๆ ว่า การที่ส่งลูกหลานเข้ารับการเรียนบัลเล่ต์นั้น เพราะว่าเรียนวิชาอื่นไม่เก่ง บางรายไม่สามารถที่จะเข้ารับการเรียนอย่างจริงจังเพราะด้วยความเชื่อที่ว่าอาชีพเต้นกัณรำนั่นไม่มีเกียรติในสังคมและไม่เหมาะสมที่จะสามารถดำรงหาเลี้ยงชีพได้

ต่อมาในปัจจุบันเมื่อค่านิยมของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงตามแบบตะวันตก สังคมเมืองที่มีข้อจำกัดหลายอย่างในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมือง จำเป็นที่ต้องมุ่งมั่น การทำงานที่ต้องแข่งขันและสร้างความโดดเด่นเฉพาะตัว บัลเล่ต์นั้นจึงเป็นค่านิยมแบบตะวันตกที่สามารถเข้าถึงสังคมและสร้างความโดดเด่นได้ง่าย และพบเห็นได้ด้วยตาเปล่า ผ่านลีลาการเคลื่อนไหวที่อ่อนโยนในแบบเฉพาะตน การแสดงออกทางสีหน้าและอารมณ์ ผู้เรียนจะต้องพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายสัมพันธ์กับประสาท กล้ามเนื้อ และจังหวะดนตรี เพื่อถ่ายทอดออกมาอย่างละมุนละไม ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับความผ่อนคลาย สนุกสนาน ร่าเริง สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและเสริมสร้างความมั่นใจเป็นอย่างดี

ท่านผู้หญิงวราภรณ์ ปราโมชน์ ณ อยุธยา นายกสมาคมบัลเล่ต์ เคยกล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนบัลเล่ต์นั้นถือว่าเป็นเรื่องดีต่อสุขภาพเด็กไทยและสังคม เด็กสมัยนี้จำเป็นที่จะต้องมีการอบรมทางศิลปะบ้าง ให้มีจิตใจอ่อนหวาน น่ารัก เป็นคนดี การเรียนบัลเล่ต์จะทำให้มีวินัย เข้ามาในชั้นเรียนทุกคนจะมาทำเหยาเหยาไม่ได้ ช่วยอบรมบ่มนิสัย ช่วยรูปร่างการวางตัว สง่าผึ่งผาย เด็กมีพื้นฐานคิดเป็นนิสัย แม้จะไม่ได้เรียนเป็นอาชีพแต่ทำให้บุคลิกดีขึ้นด้วย (เมธิต์ข้าว: 2546) ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานั้น การส่งลูกหลานเข้ารับการเรียนบัลเล่ต์นั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับผู้ปกครองยุคใหม่ เมื่อถึงเวลาที่เด็กมีความพร้อมแต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือการให้ลูกได้สนุกสนานกับการที่ทำสิ่งนั้น ๆ เพื่อไม่ให้ลูกได้เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์โดยไม่คิดว่าเป็นการค่าเวลาในกรณีที่ผู้ปกครองนั้นไม่สามารถดูแลลูกในช่วงเวลานั้นได้

การจัดหาสถาบันที่เรียนบัลเล่ต์นั้น ผู้ปกครองจะให้ความไว้วางใจที่จะส่งเสียลูกหลานให้เข้าเรียนกับสถาบันสอนบัลเล่ต์ที่มีระบบการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานสากลและมีการสอบเพื่อรับใบประกาศนียบัตรเพื่อรับรองความสามารถของบุตรหลานเหล่านั้นอีกด้วย โดยสถาบันส่วนใหญ่จะใช้หลักสูตรการเรียนการสอนของสถาบันรอยัล อคาเดมิ ออฟ แดนซ์ (Royal Academy of Dance) จากประเทศอังกฤษ ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวนี้ได้มีการวางระบบมาตรฐานตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับสายอาชีพ และในประเทศไทยก็มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่เรียนจบถึงระดับสายอาชีพเช่นกัน

หลักสูตรบัลเล่ต์ที่ได้รับการสอนอย่างแพร่หลายมากที่สุดหลักสูตรหนึ่งในประเทศไทย

หลักสูตร รอยัล อคาเดมิ ออฟ แดนซ์ หรือ อาร์.เอ.ดี. นั้นเป็นสถาบันหนึ่งที่จัดระบบการเรียนการสอนบัลเล่ต์คลาสสิก ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เรียนในระดับขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับมีอาชีพ ตลอดจนการเปิดอบรมครูผู้สอนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง โดยครูผู้สอนที่ผ่านการอบรมมานั้นจะมีวิธีการการให้นักเรียนได้เข้าใจทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ รวมถึงซึมซับสุนทรียภาพของบัลเล่ต์คลาสสิก ซึ่งผู้ปกครองจะสามารถไว้วางใจได้ว่าลูกหลานของตนเองจะได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคที่ปลอดภัย

เป็นระบบการเรียนการสอนที่มีมาตรฐานระดับสากล และสามารถได้รับการประเมินผลเพื่อติดตามความก้าวหน้า

หลักสูตร อาร์.เอ.ดี.แบ่งการสอนบัลเล่ต์คลาสสิกออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับเบื้องต้น (Grade Programme) และระดับเมเจอร์ (Major Programme) ซึ่งแต่ละระดับนั้นมีหลักสูตรการเรียนการสอนเฉพาะ ซึ่งนักเรียนจะได้รับความช่วยเหลือโดยคุณครูผู้สอนให้มีความเข้าใจใน หลักของการเคลื่อนไหวและพื้นฐานของบัลเล่ต์คลาสสิก ซึ่งจะมีการประเมินผลด้วยการสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจากสถาบัน อาร์.เอ.ดี. โดยตรง

บัลเล่ต์คลาสสิกมีองค์ประกอบ 3 อย่าง ซึ่งแต่ละอย่างนั้นมีความสัมพันธ์กันทำให้เกิดเป็นศิลปะการเต้นที่งดงาม ประกอบด้วย เทคนิคการเต้น (Technique) ดนตรี (Music) และการแสดง (Performance)

1. เทคนิคการเต้น (Technique)

เพื่อความเข้าใจและการใช้เทคนิคพื้นฐานอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญในการเต้น นักเรียนต้องให้ความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การจัดวางร่างกายและน้ำหนักที่ถูกต้อง (Correct posture and weight placement)

ลักษณะท่าทาง (Posture) การยืน (Placing) การเปิดออกของขาตั้งแต่ข้อต่อสะโพก (Turn out) และการเปลี่ยนถ่วงน้ำหนัก (Transfer of weight) ที่เป็นไปตามหลักสูตรได้กำหนดไว้

1.2 ความสัมพันธ์ของร่างกาย (Co-ordination of the whole body)

การเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกันของร่างกายในแต่ละท่วงท่า เช่น สะโพก แขน ขา ศีรษะ และแววตา เพื่อแสดงถึงปฏิกิริยาของร่างกายที่สัมพันธ์กับการแสดง การเคลื่อนไหวออกมาเป็นท่าทางที่สวยงาม

1.3 การบังคับร่างกาย (Control)

การรักษาสมดุลของร่างกาย (Balance) ให้คงที่ในทุกการเคลื่อนไหวในขณะที่ร่างกายนั้นถูกเหยียดออก (Strength) และการเปิดออกของขาตั้งแต่ข้อต่อสะโพก (Turn out)

1.4 เส้นสายของลำตัว (Line)

การนำเสนอท่วงท่าที่พริ้วไหวของลำตัว แขน ขา อย่างเป็นธรรมชาติอย่างต่อเนื่องในแต่ละท่วงท่า

1.5 การใช้พื้นที่ว่าง (Spatial awareness)

ความเหมาะสมในการใช้พื้นที่รอบตัวกับพื้นที่ในการแสดงอย่างสัมพันธ์กัน รวมถึงทักษะในการแสดงท่าทางเคลื่อนไหวไปตามจุดต่างของพื้นที่ที่กำหนดให้

1.6 แรงและพลัง (Dynamic values)

ทักษะในการใช้แรงและน้ำหนัก ช้า เร็ว นึก เบาในแต่ละท่วงท่าและนำเสนอให้เกิดความน่าสนใจ

2. ดนตรี (Music)

เพื่อให้การแสดงที่ดีที่สุด นักเรียนต้องมีความเข้าใจในลักษณะของดนตรีที่ใช้ประกอบในการเต้นท่าต่าง ๆ

2.1 การเลือกเวลาที่เหมาะสม (Timing)

การนำเสนอท่วงท่าต่าง ๆ ตามจังหวะห้องเพลงตามที่กำหนดไว้

2.2 การตอบสนองดนตรี (Responsiveness to music)

ทักษะการนำเสนอท่วงท่าต่างๆ เพื่อให้ตอบสนอง สอดคล้องเข้ากับดนตรีที่กำหนดไว้ ดังเช่น อารมณ์ (Pulse) ความเร็ว (Speed) จังหวะ (Rhythm) ระดับความดังของเสียง (Pitch) ทำนองเพลง (Melody) ถ้อยคำ (Phrasing) องค์ประกอบของดนตรี (Texture) รูปแบบ (Style) และบรรยากาศ (Atmosphere)

3. การแสดง (Performance)

นักเรียนต้องสามารถประมวลเทคนิคที่จำเป็น ความเข้าใจทางดนตรี และการเคลื่อนไหวในการแสดง เพื่อให้ได้คุณค่าด้านความงามของรูปแบบที่เรียบง่าย มีความสมดุล และความกลมกลืนในภาพรวม (Projection) โดยผ่านการแสดงออกทางสีหน้า (Expression) ความรู้สึก อารมณ์ การตีความหมายในท่าทางต่าง ๆ (Interpretation) และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวสู่สาธารณชนได้ (Communication)

หลักสูตรอาร์.เอ.ดี. เบื้องต้นมีด้วยกันทั้งหมด 8 ระดับตั้งแต่ระดับเกรด 1 ถึงเกรด 8 โดยจะรับนักเรียนตั้งแต่ 6 ขวบขึ้นไป โดยเนื้อหาการเรียนจะประกอบด้วยการเต้นรำ 3 ประเภทคือ

1. ทักษะการเต้นบัลเลต์คลาสสิก (Classic Ballet) เป็นพื้นฐานและเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สุดของหลักสูตรทั้งหมด

2. การเต้นแบบอิสระ (Free movement) ประกอบด้วยการเคลื่อนไหวไปพร้อมกับรูปแบบการเต้นรำอื่น ๆ อาทิ การเคลื่อนไหวโดยธรรมชาติ การเต้นรำที่มีพื้นฐานของนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary Dance)

3. การเต้นรำพื้นเมืองประจำชาติ (Character Dance) เป็นการเสนอการเต้นระบำพื้นเมืองประกอบกับจังหวะดนตรีพื้นเมืองตะวันตก ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงอย่างอิสระสำหรับการแสดง

ภาพที่ 1 การเรียนการสอนบัลเลต์ตามหลักสูตร อาร์.เอ.ดี

โดย : ภัชกรชา แก้วพลอย

สำหรับนักเรียนบางคนที่มีรูปร่างไม่เหมาะสมในการเรียนบัลเล่ต์ หรือไม่ได้ความคาดหวังที่จะต่อยอดการเรียนรู้ถึงระดับมืออาชีพก็สามารถเลือกที่จะเรียนจบในระดับนี้ แต่ถ้าหากที่จะต้องเรียนเพื่อต่อยอดในระดับอาชีพนั้น แต่ละคนอาจจะต้องเรียนต่อเนื่องอีก 5-6 ปี จากระดับชั้นกลางจนถึงระดับสูง 2 (Intermediate foundation – Advanced 2) โดยมีการฝึกฝนการเต้นรำบนปลายเท้า (Pointe Work) เพิ่มขึ้นสำหรับนักเรียนหญิง ซึ่งก็จะมีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองกับการเรียนรู้ในระดับอาชีพเป็นอย่างดี นั้นหมายความว่านักเรียนจักต้องมีร่างกายที่สมส่วน อาทिर่างกายต้องมีความยืดหยุ่นของกระดูกข้อต่อสะโพกเพียงพอที่จะเพิ่มระดับของการเคลื่อนไหว การหมุน นักเรียนต้องมีความแข็งแรงพอที่จะฝึกฝนได้เป็นเวลานาน ๆ การควบคุมน้ำหนัก มีวินัยที่เคร่งครัดในการเข้าเรียนมากขึ้นในแต่ละวัน ในปัจจุบันนั้นพบว่ามีย่านนักเรียนหลายคนที่สามารถเรียนบัลเล่ต์สำเร็จในระดับสูง แต่ก็ได้เปลี่ยนตัวเองให้ไปเลือกต่อยอดการเรียนรู้ที่จะทำอาชีพในสาขาอื่น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการต่อยอดการเรียนรู้บัลเล่ต์จนถึงระดับปริญญาตรีแล้วก็ตาม แต่ความต้องการที่จะเรียนจบในระดับใบประกาศนียบัตร (Certificate) ซึ่งอาจไว้เป็นแค่สิ่งยืนยันในการยอมรับของสังคม ความภาคภูมิใจของตนเองในฐานะนักเรียน และความภาคภูมิใจของครอบครัว

หลักสูตรการเรียนการสอนบัลเล่ต์ที่ได้รับการบูรณาการในรูปแบบอื่น

หลักสูตรการเรียนการสอนบัลเล่ต์ที่พบเห็นตามสถาบันเอกชนหรือศูนย์ออกกำลังกาย พบว่าได้มีการออกแบบหรือดัดแปลงขึ้นใหม่ เพื่อเป็นการมุ่งเน้นถึงวัตถุประสงค์และหลักการแตกต่างกันไปของแต่ละกลุ่มผู้เรียน ประเภทที่ต้องการหากิจกรรมยามว่าง เพื่อการออกกำลังกาย ถ้าหากผู้สนใจไม่เข้าใจถึงหลักการของแต่ละหลักสูตรอย่างถ่องแท้ ก็มักจะมีการประเมิน เปรียบเทียบกันว่าหลักสูตรประเภทไหนดีกว่า จนเกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในกลุ่มนักวิชาการและกลุ่มผู้เรียนเอง ซึ่งบางหลักสูตรนั้นถูกสร้างขึ้นในลักษณะหลักสูตรสาธารณะ โดยจะยกตัวอย่างหลักสูตรการเต้นบัลเล่ต์ที่พบเห็นได้ดังนี้

การเรียนบัลเล่ต์หลักสูตรนันทนาการ เป็นชั้นเรียนที่เปิดขึ้นมาเป็นพิเศษ สำหรับผู้เรียนส่วนใหญ่ที่ไม่มีประสบการณ์ในการเรียนบัลเล่ต์มาก่อน หรืออายุมากแล้ว การเรียนการสอนจะเป็นในลักษณะที่ยึดรูปแบบเดิมของการเรียนบัลเล่ต์เป็นหลัก โดยใช้ท่าทางของบัลเล่ต์เคลื่อนไหวประกอบดนตรีอย่างเป็นระบบ ขั้นตอนอย่างการฝึกฝนที่ราบบาร์ ทักษะการเต้นกลางห้อง และการกระโดด ทั้งนี้ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความรู้อย่างถ่องแท้ สามารถวิเคราะห์สรีระร่างกายของผู้เรียนที่มีแตกต่าง ได้เป็นอย่างดี เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด และอันตรายขณะที่เรียน การเรียนในแต่ละครั้งนั้นมักจะจบภายในครั้งเดียว โดยไม่มีการต่อยอดในระดับที่ยากเกินที่สรีระผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติได้

ภาพที่ 2 การเรียนการสอนบัลเล่ต์หลักสูตรนันทนาการ

โดย : ชิตพล เปื่อยศิริ

การเรียนบัลเล่ต์หลักสูตรบัลเล่ต์แจ๊ส เป็นการเน้นรูปแบบหนึ่งที่ครูผู้สอนจะนำเทคนิคการเต้นแจ๊ส และการเต้นบัลเล่ต์มาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ อาจจะใช้บทเพลงที่กำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน เพื่อให้นักเรียนได้มีความสนุกสนานและสนใจที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะต้องมีความรู้ในการเต้นแจ๊สมาก่อน ขั้นตอนการเรียนนั้นเริ่มจากการอบอุ่นร่างกาย การฝึกแบบฝึกหัดในแต่ละท่าอย่างเฉพาะเจาะจง จากนั้นก็จะนำท่าต่าง ๆ ที่ได้ฝึกฝนไปแล้วมาเรียงต่อกัน ให้เข้ากับบทเพลงใดบทเพลงหนึ่ง การเรียนนั้นอาจจะจบเพียงแค่ระยะเวลาสั้น ๆ ในแต่ละเพลง ซึ่งโดยปกติแล้วอาจใช้เวลาประมาณ 10 ครั้ง ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง

การเรียนบัลเล่ต์หลักสูตรก่อนวัยเรียน เป็นการสอนในรูปแบบของการรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนในช่วงอายุประมาณ 2.5-6 ขวบ การเรียนบัลเล่ต์ในหลักสูตรนี้จะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก มีสุขภาพที่ดี ร่าเริงแจ่มใส และปลูกฝังให้เด็กมีความมั่นใจ กล้าที่จะแสดงออก รักในเสียงดนตรี และเสริมสร้างจินตนาการให้กับเด็ก อาจเหมาะสำหรับผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาเลี้ยงลูกหลาน ขั้นตอนการเรียนนั้นเป็นการเล่นเกมส์ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดแทรกท่าทางการเต้นรำบัลเล่ต์ในระดับที่ง่าย เช่นการยืน วิ่ง กระโดด เป็นต้น

ภาพที่ 3 การเรียนการสอนบัลเล่ต์หลักสูตรก่อนวัยเรียน

โดย : ฟาโศ ทวีศักดิ์

การเรียนบัลเล่ต์หลักสูตรบำบัด เป็นการสอนบัลเล่ต์ที่ใช้กับผู้ป่วยที่ต้องการทำกายภาพบำบัด การเต้นบัลเล่ต์จะช่วยให้ผู้ป่วยได้ออกกำลังกาย โดยผ่านการ ยืด ย่อ ถ่ายน้ำหนัก โดยใช้ท่าทางของบัลเล่ต์ในขั้นพื้นฐาน การเรียนนั้นจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ป่วยได้เคลื่อนไหว สามารถทรงตัวด้วยตัวเองได้ดีขึ้น รวมถึงช่วยให้ผู้ป่วยได้มั่นใจที่จะเคลื่อนไหวด้วยตนเองได้ดีขึ้น

ภาพที่ 4 การเรียนการสอนบัลเล่ต์หลักสูตรบำบัด

ที่มา : <http://women.sanook.com/13076>

การเรียนรู้บัลเล่ต์สำหรับเด็กผู้ชาย เป็นหลักสูตรอีกรูปแบบหนึ่งที่จะฝึกฝนเด็กผู้ชายในการเรียนบัลเล่ต์ อย่างปราศจากอาการช่วยเงิน หรือลอบคดตีที่ว่าบัลเล่ต์นั้นเป็นการเต้นรำเฉพาะผู้หญิง ทำเด่นก็จะเน้นการเพิ่มกำลังของกล้ามเนื้อเฉพาะส่วน และท่าทางที่ผู้ชายควรจะพึงปฏิบัติเป็นพิเศษกว่าผู้หญิงเช่น ท่ากระโดด ท่าหมุนกลางอากาศและท่าตีเท้าที่สลับซับซ้อน

จะสังเกตได้ว่าหลักสูตรการเรียนการสอนบัลเล่ต์นั้นได้พัฒนาขึ้นมาใหม่อยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน โดยการสอนในแต่ละหลักสูตรนั้นยังคงดำรงไว้ซึ่งลีลาท่าทางการเคลื่อนไหว และขั้นตอนการฝึกฝนแบบบัลเล่ต์คลาสสิก ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนที่ถูกต้องและปลอดภัย สิ่งสำคัญที่สุดคือครูผู้สอนนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้อย่างถ่องแท้ มีความเข้าใจ คติวิเคราะห์ในด้านกายภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ถูกต้อง ตรงส่วนและปลอดภัย อีกทั้งครูต้องเป็นผู้ที่จะสามารถนำผู้เรียนเข้าถึงหลักสุนทรียะของศิลปะได้ มองเห็นความสวยงามทางด้านกายภาพประกอบกับจังหวะดนตรี บางสถาบันนั้นมีหลักสูตรที่แน่นอนตายตัวเพื่อง่ายต่อการสอน หรือบางสถาบันนั้นได้มีการคิดค้นหลักสูตรขึ้นมาใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในปัจจุบัน แต่นั่นก็หมายถึงว่าตัวครูผู้สอนเองก็ต้องมีคุณภาพพอที่จะสอนในรูปแบบของตนเอง เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองที่จะฝากฝังลูกหลานให้ได้รับการเรียนขึ้น

จะเห็นได้ว่า ศิลปะการแสดงบัลเล่ต์ ศาสตร์ในการเรียนการสอนและองค์ความรู้จากการแสดงบัลเล่ต์นั้นมีการพัฒนา มีการบูรณาการขึ้นมาอย่างเป็นระบบและหลากหลายมิติตามแต่วัตถุประสงค์ของผู้นำไปใช้งาน อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่าหลักสูตรมาตรฐานของสถาบัน โรยัล อเคเดมี่ ออฟแดนซ์ ยังคงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายอยู่ในเมืองไทย ซึ่งมีปัจจัยที่อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ 1.จำนวนครูสอนบัลเล่ต์ส่วนใหญ่ในประเทศไทยถูกผลิตและบ่มเพาะองค์ความรู้มาจากหลักสูตรนี้ตั้งแต่เริ่มแรก 2.หลักสูตรบัลเล่ต์ของทางสถาบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากประเทศต้นแบบ 3.ความแพร่หลายในการเรียนการสอนบัลเล่ต์เพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์อื่นมากขึ้น แม้สถาบันสอนบัลเล่ต์ไทยจะสามารถผลิตนักเต้น เพื่อให้จบการศึกษาบัลเล่ต์ในระดับอาชีพ ออกมาได้มากขึ้นก็ตาม หากแต่ไม่มีคณะบัลเล่ต์ระดับชาติ หรืออาชีพนักเต้นบัลเล่ต์มารองรับอย่างแท้จริง ในท้ายที่สุดบุคลากรที่ผลิตออกมาก็จะไม่มีทางเลือกในอาชีพการทำงานมากนัก ส่วนใหญ่จึงผันตัวเองไปเป็นครูสอนบัลเล่ต์ต่อไป มองในทางด้านบวก การมีครูบัลเล่ต์หรือสถาบันสอนบัลเล่ต์เพิ่มมากขึ้นเป็นพัฒนาการที่ดีในการที่จะทำให้ศิลปะบัลเล่ต์ได้รับความนิยมแพร่หลายและเป็นที่รู้จักมากขึ้นในประเทศ เนื่องจากประเทศไทยมีการขยายความเป็นสังคมเมืองมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นผลให้ศิลปะการแสดงประเภทนี้จะได้รับการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย จนกลายเป็นศิลปะที่เชิดชูชาติให้มีความเป็นสากลทัดเทียมกับอารยะประเทศทางตะวันตกได้ ทั้งนี้ก็ต้องได้รับการตอบรับและสนับสนุนที่ดีทางทั้งทางภาครัฐและเอกชนโดยควรที่จะมีนโยบายผลักดันที่ชัดเจนในการสร้างคณะบัลเล่ต์อย่างจริงจังในประเทศไทย จึงจะเป็นแนวทางในการทำให้บุคลากรที่มีฝีมือระดับมืออาชีพในระบบภาคการศึกษาบัลเล่ต์ในประเทศไทยมีโอกาสผันตนเองมาเป็นผู้สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะ โดยไม่ถูกจำกัดขีดความสามารถ และประสิทธิภาพของตนเองไว้แต่เพียงความเป็นครู หรือนักการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

บรรณานุกรม

- ขวัญแก้ว ประสานพานิช และ ศิราภรณ์ ทับสายทอง. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างความไม่พึงพอใจในรูปลักษณะกลวิธีในการ สอนบัลเล่ต์ ความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนบัลเล่ต์ของพ่อแม่กับความวิตกกังวลในการเรียนบัลเล่ต์ของวัยรุ่นหญิง* :วารสารสมาคมส่งเสริม
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จริยา ทรัพย์ชาตอนันต์. (2546). *ความหมายและการสร้างร่างกายในการเรียนบัลเล่ต์ในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์การวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จิตพล เปลี่ยนศิริ. (2559). *อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สัมภาษณ์*
- ปริยาพรรณ ศรีธวัช. (2550). *บัลเล่ต์ในประเทศไทย-อดีตและอนาคต*. กรุงเทพมหานคร : วารสาร คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิเชียร รักการ. (2529). *วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย*. กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- นราพงษ์ จรัสศรี. (2548). *ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เมลิ็ดข้าว. (2546). *ท่านผู้หญิงวราภรณ์ ปราโมชน์ ณ อยุธยาที่ทำงานระบำปลายเท้า. ไม่ปรากฏชื่อ ฉบับที่ 2546 ปีที่49 วันอังคารที่ 5 สิงหาคม 2546*
- ศตพร ศิริหาคำ. (2551). *การพัฒนารายการโทรทัศน์ฝึกทักษะปฏิบัติประกอบการเรียนเรื่องการเต้นบัลเล่ต์เบื้องต้น*. สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ศิริมงคล นาฏยกุล. (2557). *นาฏยศิลป์ตะวันตกปริทัศน์*. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา
- สุพรรณิ บุญเพ็ง. (2543). *ประวัติบัลเล่ต์ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย